

Filozofické principy hmoty a pohybu

Nevím, proč se filozofové domnívali, že je hmota netečná k pohybu a ke klidu. A přece je jisto, že se všechna tělesa navzájem přitahují, že všechny částice těles se navzájem přitahují, že všechno ve vesmíru je v po-

hybu nebo *in nisu* (klade odpor) nebo je v pohybu a je zároveň *in nisu*...

... *Těleso je*, podle mínění některých filozofů, *samo od sebe bez působení a bez síly*; je to strašná nepravda, zcela odporující každé vědecké fyzice a chemii. Vždyť každé těleso je samo od sebe a svými základními vlastnostmi, ať už se na ně díváme jako na jednotlivé molekuly nebo jako na jednotlivou hmotu, plné působení a plné síly.

Tito filozofové prohlašují: „*Abyste si mohli představit pohyb mimo existující hmotu, musíte si nejprve vymyslet sílu, která by na ni působila.*“ To neodpovídá skutečnosti: molekula podle své přirozenosti je sama sebou aktivní silou. Tato její síla se projevuje na jiné molekule, jako zase tato působí na molekulu prvou. Všechny tyto nesprávné úsudky se zakládají na mylném názoru, že je hmota stejnorodá. Vy, kteří si dovedete tak dobře představit hmotu v klidu, můžete si představit oheň v klidu? Všechno v přírodě působí různým způsobem tak jako ten shluk molekul, který nazýváte ohněm. V tom shluku molekul, který nazýváte ohněm, má každá molekula svou zvláštní povahu a působí svým zvláštním způsobem.

Skutečný rozdíl mezi klidem a pohybem je tento: naprostý klid je abstraktní pojem, který v přírodě neexistuje, kdežto pohyb je takovou skutečnou vlastností, jako jsou délka, šířka a hloubka. Cožpak mi záleží na tom, co se děje ve vaší hlavě? Co je mi do toho, zda se díváte na hmotu jako na stejnorodou či nestejnorodou? Co je mi do toho, že ji vidíte v klidu, protože nehledíte k jejím vlastnostem a berete v úvahu jen její existenci? Co mi na tom záleží, že následkem toho hledáte nějakou příčinu, která by ji uváděla v pohyb? Budete se zabývat geometrií a metafyzikou, pokud se vám bude líbit. Ale já, který jsem fyzik a chemik, který беру věci tak, jak jsou v přírodě, a ne tak, jak je mám v hlavě, já je vidím tak, jak existují, různorodé, s různými vlastnostmi, různě působící a zmítající se ve vesmíru jako v laboratoři, kde jakmile se octne jiskra u tří spojených molekul ledku, uhlí a síry, nastane nutně výbuch.

Tíže není *tendence ke klidu*; je to naopak tendence k pohybu na místě. Někteří stále říkají: *aby se hmota mohla hýbat, je třeba nějakého působení, nějaké síly*. Ano, buď síly nalézající se v ní, síly základní, vlastní molekule, tvořící svou podstatu z molekuly ohně, vody, dusíku, čpavku, síry: ať je její podstata jakákoli, vzniká z ní síla, působení molekuly mimo ni i působení jiných molekul na ni.

Síla, která působí zvnějšku na molekulu, se vyčerpá; vnitřní síla molekuly se nevyčerpá nikdy. Je neměnná, věčná. Tyto dvě síly mohou mít za následek dvojí *nisus*: první, který přestává, a druhý, který nikdy nepře-

stává. Proto je nesmyslné tvrdit, že hmota má skutečný odpor k pohybu. Kvantita síly je v přírodě konstantní; ale souhrn *nisus* a souhrn přemístění jsou různé. Čím je souhrn *nisus* větší, tím je souhrn přemístění menší; a naopak čím je souhrn přemístění větší, tím je souhrn *nisus* menší. Požár města zvětší najednou neobyčejně souhrn přemístění. Atom hýbá světem; nic není pravdivějšího; a to je zrovna tak pravdivé jako atom, kterým hýbá svět: protože má atom svou vlastní sílu, nemůže být tato bez působení. .

~~Řeč filozofa ke králi~~

~~Vaše Veličenstvo, chcete-li kněze, nechte vůbec filozofy, a chcete-li filozofy, nechte vůbec kněze; neboť jedni jsou podle svého stavu přátelé rozumu a šířitelé vědy a druzí nepřátelé rozumu a podporovatelé nevědomosti, a jestliže první konají dobro, druzí páchají zlo; a vy nechte dobro a zlo zároveň. Říkáte mi, že máte filozofy i kněze: filozofy, kteří jsou chudí a z kterých jde malý strach, kněze velmi bohaté, a velmi nebezpečné. Nedbáte příliš o to, abyste své filozofy obohatil, protože bohatství je filozofii na škodu, máte prý však v úmyslu podržet si filozofy a velmi byste si přál ochudit své kněze a zbavit se jich. Zbavíte se jich dojísta a s nimi i všech lží, jimiž zamořují váš národ, tím, že je ochudíte; neboť jsouce ochuzeni, budou brzy pokořeni a kdopak se bude chtít stát příslušníkem stavu, v němž se nedá ani získat hodnost, ani nabýt jmění? Jak je však ochudíte? Povím vám. Budete se velmi sřežít, abyste napařal jejich výsady a snažil se je omezit na obecné podmínky, v nichž žijí vaši občané. To by bylo nespravedlivé a nemotorné: nespravedlivé, protože jejich výsady jim patří, jako vám patří vaše koruna; protože oni je vlastní, a upřete-li jim práva na vlastnictví, budou také vám upřena práva na vlastnictví; protože nemůžete učinit nic lepšího, než zachovávat zákon o vydrženém právu, který je pro vás přinejmenším stejně výhodný jako pro ně; protože jsou to dary vašich předků a předků vašich poddaných a protože nic není čistšího než dar; protože jste byl připuštěn na trůn jen pod podmínkou, že ponecháte každému stavu jeho výsady; protože porušíte-li svou přísahu vůči jednomu údu svého království, proč byste se nestal křivopřísežníkem i vůči ostatním? Protože byste je tím poplašil všechny; protože by kolem vás nezůstalo už nic pevného; protože byste otřásl základy vlastnictví, bez něhož už není ani krále, ani poddaných, jen tyran a otroci; a tím byste se dopustil i nemotornosti. Co tedy učiníte? Nechte věci v tom stavu, v jakém jsou. Vaše naduté duchovenstvo vám raději poskytne dary, než by vám platilo daně; žádejte po něm dary. Vaše duchovenstvo, žijící v celibátu, které se pramálo stará~~